

Skalans betydelse i feministisk forskningsdesign

Vasna Ramasar & Marta Kolankiewicz



Texten ingår i:

Marta Kolankiewicz (red.), Mia Liinason (red.)
och Maja Sager (red.)

Genusvetenskapliga forskningsmetoder

sid. 95-111

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.260.c621>

Webbversionen av verket publiceras öppet tillgänglig under licens **CC BY-NC-ND 4.0**



Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

Enligt licensen får du kopiera och distribuera materialet. Du måste ge författarna ett korrekt erkännande och ange om bearbetningar är gjorda. Du får inte använda materialet för kommersiella ändamål. Om du remixar, transformerar, eller bygger vidare på materialet, får du inte distribuera det modifierade materialet.

© Nordic Academic Press och författarna 2024

ISBN 978-91-89361-81-2

e-ISBN 978-91-8104-112-5

Redaktörer: Marta Kolankiewicz, Mia Liinason och Maja Sager

Adress: Lunds universitet, Genusvetenskapliga institutionen, Box 117, 221 00 Lund

Skalans betydelse i feministisk forskningsdesign

Vasna Ramasar & Marta Kolankiewicz

I metodsammanhang är skala ett verktyg för att bestämma vilken nivå du ska studera ett fenomen på. Att välja nivå för analysen hjälper dig också att bättre förstå förhållandet mellan fenomen som uppträder på skilda nivåer, eftersom skala även fungerar som ett verktyg för att sortera och mäta relationerna mellan olika fenomen. Inom samhällsvetenskaperna arbetar en ofta med en socio-geografisk skala, som kan omfatta allt från global, nationell, regional till lokal nivå ända ned till individen och kroppen. Det finns emellertid även andra typer av skalor som hjälper oss att sortera tid, rum och social organisation.

Varför är det viktigt att beakta skala när du utformar ditt projekt? Hur påverkas det du ser av valet av nivå på vilken forskningen ska fokusera? Eller är det rentav så att den skala och skalnivå du väljer bidrar till att bestämma forskningsobjektet? I så fall hur? Vad betyder det att vara uppmärksam på olika skalnivåer för det fenomen du studerar? Vad händer när du betraktar ett fenomen på en annan nivå än den traditionella? Vad sker när du tar hänsyn till hur processer på en nivå inverkar på upplevelserna på en annan?

Om du som tankeexperiment föreställer dig att du vill forska om arbetskraft och livsmedelsproduktion finns det ett oändligt antal sätt du skulle kunna bedriva feministisk forskning i ett sådant ämne. Du skulle exempelvis kunna studera erfarenheter av exponering för luftföroreningar i inomhusmiljöer där biomassa tillreds, otrygga anställningsförhållanden i matbudsbranschen utifrån kön och ras,

eller migrationen till och inom Europa av arbetskraft inom lantbruket. Vart och ett av dessa projekt genomförs på en viss nivå och ger oss olika insikter om livsmedelsproduktionens könade beskaffenhet. Medan den första studien ägnas effekter på kroppsnivå uppehåller sig den sista snarare på transnationell eller global nivå. Båda har potential att säga dig något om vissa aspekter av könade relationer, men missar samtidigt andra aspekter. Om du alltför ensidigt fokuserar på kroppen eller hushållet får du kanske svårt att förstå problemens omfattning eller kulturella dimensioner. På motsvarande sätt riskerar ett snävt fokus på migration att du går miste om arbetarnas levda och kroppsliga erfarenheter.

Forskare redogör inte alltid explicit för vilken skala och vilken skalnivå de utgår från. Skalan tas helt enkelt för given, vilket ofta innebär att man reproducerar traditionella sätt att bedriva forskning om ett visst fenomen inom en viss disciplin. I linje med den feministiska forskningens principer att kritiskt granska de egna praktikerna och reflektera över kunskapsproduktionens processer ska vi i detta kapitel undersöka vad det innebär att medvetet förhålla sig till skala. Vilken skala och skalnivå vi väljer får implikationer för vilka frågor vi ställer och vad vi hoppas kunna bidra med. Redan då vi utformar vårt projekt behöver vi således ta itu med skalfrågorna: vilka är drivkrafterna bakom de val vi gör i fråga om skala och vilka konsekvenser ger de valen upphov till? Vi vill signalera att vi gör ett medvetet val av analysnivå och därmed ställer oss frågorna hur och varför. Flera forskare går ett steg längre i fråga om skalans betydelse och menar att valet av skala och skalnivå inte bara bidrar till vår förståelse av världen, utan som metodologiskt verktyg rentav medverkar till att skapa det vi vill förstå: enheterna, gemenskaperna, fenomenen. Det är detta synsätt vi utgår från här.

Låt oss börja med att placera in de frågor vi just ställt i en feministisk kontext för de som ägnar sig åt feministisk eller kritisk forskning. För det första menar feministiska forskare att olika nivåer på en skala hela tiden glider in i varandra och att det därför finns en analytisk poäng i att bedriva flerskalig forskning som på en och samma gång beaktar flera nivåer av det fenomen som studeras. Det är ett viktigt

bidrag, även om man inom genusvetenskapen inte alltid uttryckligen använder begreppet skala. För det andra finns ett politiskt värde i att förstå den transformativa potentialen i att länka samman eller röra sig mellan olika nivåer, eller i en *omskalning* av frågor som ställs på en annan nivå än den brukliga inom disciplinen eller fältet. Sist men inte minst får vi genom att reflektera över skala också lättare både att förstå olika förtrycks- och orättvisesystem och att generera den kunskap vi behöver i kampen för social rättvisa. Feministiska diskussioner om rättvisans mått har visat hur viktigt det är att å ena sidan uppmärksamma kroppsliga, subjektiva och vardagliga aspekter av olika typer av strukturell orättvisa, å andra sidan utarbeta lösningar och strategier som inte inskränker sig till bara en skalnivå.

Rättvisans mått

En inflytelserik röst i debatten om skala är Nancy Fraser, som i sin bok *Rättvisans mått* (2011) (i original *Scales of Justice*) menar att såväl aktivister som feministiska forskare, när de befattar sig med rättvisans olika former – av Fraser benämnda erkännande, omfördelning och representation – måste ta hänsyn till fler rum än bara det inhemska, som länge varit den arena där feminister organiserade sin kamp och formulerade sina visioner. Om vi, när vi teoretiserar och praktiserar exempelvis omfördelning, inskränker oss till nationalstaten, riskerar vi att missgynna världens fattiga och att osynliggöra globala samband mellan välstånd, fattigdom och exploatering. Fraser uppmanar oss också att i rättvise- och skalfrågor beakta det hon kallar för rättvisans avgränsningar, det vill säga hur vi förstår rättvisa och gör anspråk på den, och de konsekvenser som våra skalval får för vem och vad som ingår i våra projekt.

Kapitlet är upplagt på följande sätt. Först redogör vi närmare för begreppet skala och dess definitioner inom en rad discipliner. Sedan behandlas hur det metodologiska valet av skala inverkar på forsk-

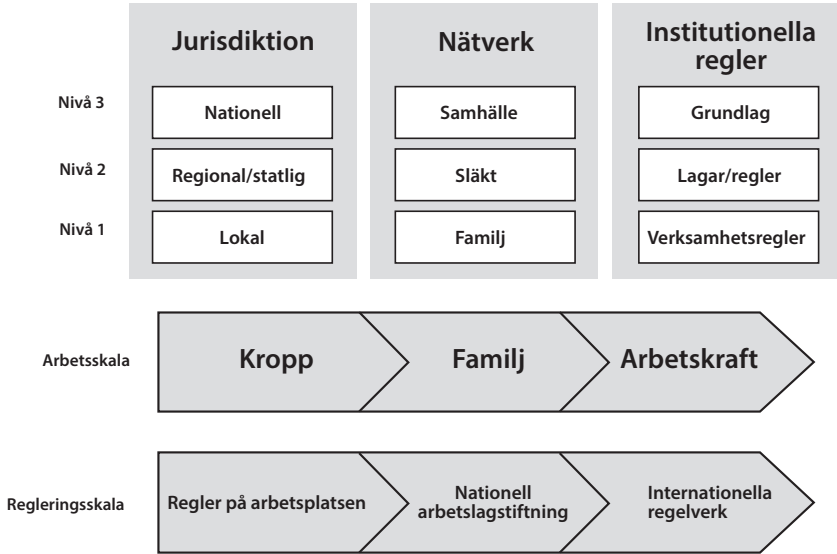
ningsprocessen och själva ämnet. I anslutning därtill redogör vi också för flerskalig forskning – en ansats som varit särskilt viktig inom genusvetenskap, eftersom den möjliggör förståelse för hur det kroppsliga, subjektiva, lokala, nationella och globala vävs in i varannat. Kapitlets nästa avsnitt handlar om omskalning av frågor genom att undersöka dem på nivåer som tidigare forskning helt eller delvis bortsett från, i syfte att åstadkomma en mer emancipatorisk och nyanserad analys. Kapitlet avslutas med ett par reflektioner om den roll skala spelar i forskningspolitik och forskningsdynamik och om vilket ansvar du har som forskare.

Definitioner av skala

I feministisk forskning skiftar definitionerna och användningen av begreppet skala mellan discipliner, teoretiska traditioner och vetenskapsteoretiska ansatser. En mycket grundläggande definition av skala skulle kunna vara: ett analytiskt verktyg eller system för att mäta fenomen och undersöka hur de förhåller sig till varandra. Inom varje skala finns nivåer och dessa är sammanlänkade, ofta på hierarkiskt eller systematiskt sätt. Alla fenomen vi studerar har på ett eller annat sätt en relationell dimension och kan således studeras på skilda nivåer.

Forskare använder och refererar till begreppet på diverse sätt och du kommer därför sannolikt att stöta på flera varianter av begreppet. För att spåda på förvirringen används ofta det engelska ordet *scale* när det som i själva verket åsyftas är nivå, exempelvis i uttryck som *the global scale*, *the national scale* eller *the scale of body*. Vissa använder inte uttryckligen ordet skala och talar istället om mikro och makro, eller det globala, nationella, lokala och individuella. Också beteckningar på nivåer varierar mellan de teoretiska traditioner inom vilka skala konceptualiseras: det individuella refereras ibland som subjektet, kroppen eller aktören, det lokala som området, familjen, gemenskapen etcetera. Figur 6.1 nedan ger vägledning i hur du kan tänka om detta.

Termen skala har sina rötter i geografin, där den används för att teoretisera rummet och relationer i det rumsliga. I geografin har skala



Figur 6.1. Exempel på skalor och skalnivåer

tre aspekter, nämligen storlek, nivå och relation (Howitt 1998:49) och av dessa är relation särskilt viktig, eftersom den hjälper oss förstå att det finns kopplingar både inom och mellan skalor och att processer på olika skalor därigenom kan vara analytiskt sammanlänkade. Skilda skalor visar således hur rummet kan förstås och representeras på olika men sammanlänkade nivåer. Vi kan till exempel tala om den rumsliga skalan av områden, som sträcker sig från det globala genom regioner och landskap till täppor (jfr Cash et al. 2006). I andra discipliner kan det finnas liknande eller parallella, om än inte helt och hållet överlappande, termer som betecknar de platser eller nivåer på vilka vi analyserar den sociala världen. Inom sociologin har man exempelvis traditionellt gjort en uppdelning mellan makro och mikro. Det förstnämnda syftar på studiet av strukturer och sinsemellan sammanlänkade sociala institutioner eller globala och historiska processer som formar det sociala livet, såsom modernisering, urbanisering eller industrialisering. Det senare syftar på aktörer, handlande, interaktion och meningsskapande. Hur dessa

två nivåer förhåller sig till varandra och hur det sociala bäst låter sig studeras är ämnet för en av sociologins mest grundläggande debatter.

Låt oss ta reproduktion i feministisk forskning som exempel. Vi kan utgå från kroppsnivån och studera upplevelser av kroppsligt och emotionellt reproduktivt arbete. Vi kan fundera på huruvida reproduktion är eller inte är viktig för föreställningar om sexualitet och hur kroppar könas. Och på vad reproduktion betyder för skapandet av människors subjektiviteter. Vad händer om vi istället betraktar reproduktion på interaktionsnivå eller en social relationsnivå såsom ett hushåll eller en familj? Då kan vi ställa reproduktion i förhållande till arbete på hushållsnivå. Hur utförs det reproduktiva arbetet, av vem och vad är det som faktiskt reproduceras genom detta arbete? Och hur produceras en familj i förhållande till reproduktion? På vilket sätt skapar idén om reproduktionens centralitet vissa normativa föreställningar om förhållanden och familjer? Om vi går till en annan nivå kan vi titta på hur det reproduktiva arbetet fördelas inom en viss samhällsgrupp. Vi kan exempelvis undersöka hur reproduktion styrs och kontrolleras i samhället. Vi kan titta på hur nationer och stater investerar i vissa typer av reproduktiv politik genom att kontrollera vilka som får reproducera och hur. Det kan vi göra genom att undersöka hur biologisk reproduktion sammanflätas med kulturell och social reproduktion, hur vissa hindras av stater från att reproducera genom praktiker som sterilisering och andra berövas kontroll över sin reproduktion, och vilken roll idéer om exempelvis ras, sexualitet, funktionsförmåga och kön spelar i dessa processer. Vi kan också undersöka reproduktivt arbete på marknadsnivån, inklusive globala marknader, för att studera exempelvis hur människor migrerar för att kunna utföra omsorgsarbete och vilken plats detta arbete har i den globala ekonomin, eller hur internationella adoptioner eller surrogatpraktiker kan förstås på en global nivå. Vidare kan vi, genom att lägga till dimensionen tid, förstå processer som migration, arbete och omsorg ur ett historiskt perspektiv som ger akt på exempelvis postkoloniala genealogier och globala kapitalistiska strukturer.

Fenomen kan studeras på varje enskild skalnivå för sig, men nivåerna står alltid i stark förbindelse med varandra. Begreppet skala vill

göra oss uppmärksamma just på denna relationalitet och det är också en aspekt av begreppet som feministiska forskare framhållit när de efterlyst forskning som inte bara medvetet förhåller sig till de val en gör i fråga om skala utan också tar sin utgångspunkt i relationerna mellan skalans nivåer (jfr t.ex. Nagar et al. 2002).

Ontologiska och epistemologiska perspektiv utgör en annan viktig aspekt av hur vi förstår och använder begreppet skala. De ontologiska frågorna om skala kan sorteras under en av vetenskapsfilosofins mest grundläggande debatter: den om de abstrakta idéernas, egenskapers och kategoriers ontologiska status. Här går det att urskilja minst två synsätt på skala och hur den produceras. Det första hör hemma inom ett positivistiskt eller realistiskt paradig där skalan betraktas som något förutbestämt i den studerade världen. Det synsättet dominerar inom naturvetenskapen. Till exempel förekommer skalning i den biologiska klassificeringen av växter, där taxonomin systematiseras utifrån den hierarkiska skalan liv–domän–rike–stam–klass–ordning–familj–släkte–art. Även inom samhällsvetenskapen finns forskare som använder en sådan ansats. Sociala relationer kan bland annat ordnas utifrån olika jurisdiktioner i myndighetsutövningen, där regeringen på nationell nivå har störst makt, därunder myndigheter på regional/delstatlig/provinsiell nivå och längst ned lokala myndigheter. Dessa skilda myndighetsnivåer i jurisdiktionsskalan betraktas då som verkliga och etablerade fenomen som antas uppvisa ett visst mått av stabilitet. Med en sådan förståelse av världen och vår kunskap om världen betraktas skala som något ”unproblematic, pre-given and a fixed hierarchy of levels” (Delaney & Leitner 1997: 93).

Om du börjar ställa frågor om skalans ontologiska beskaffenhet och de val du gjort i fråga om skala, blir du emellertid snart varse att du som forskare faktiskt är med och skapar skalan och att detta medskapande får olika implikationer. För det första kommer valet av skala att ha politiska konsekvenser. För att exemplifiera kan vi tänka oss två studier om våldtäkt, en som använder statistik på stadsdelsnivå för att förstå möjliga samband mellan våldtäkter och tillgången till säkra transportalternativ och en som använder statistik på stadsdelsnivå för att peka ut vissa grupper i diskriminerande

syfte. Du som forskare kan och bör fråga dig hur skalan utarbetats och vilka implikationer den har för vad som synliggörs respektive osynliggörs. För det andra är nivåer som nation, region eller stadsdel – även om de ofta betraktas som naturliga och självklara eftersom forskare gärna följer de befintliga administrativa indelningar som görs inom olika jurisdiktioner – de facto skapade och inte sällan omstridda. Urfolksfeminister påminner om att många administrativa indelningar härstammar från den europeiska kolonialismen och inte bara skär rakt igenom urfolksterritorier – som i fallet med gränsdragningarna i Norge, Sverige, Finland och Ryssland som resulterat i ett fragmenterat Sápmi – utan också medför kulturella föreställningar i politisk organisering som skiljer sig starkt från urbefolkningars. Som forskare bör du således alltid reflektera över hur du genom valet av skala och skalnivå bidrar till att antingen medskapa eller ifrågasätta vissa skalor och de nivåer eller enheter som skalorna ger upphov till.

Det för oss in på nästa sätt att förstå skala – som något socialt konstruerat snarare än ontologiskt förutbestämt. Här argumenteras för att skalan i sig konstituerar sociala, ekonomiska, ekologiska och politiska processer i det relationella rummet. David Delaney och Helga Leitner menar att skala är ett verktyg ”to persuade or convince; to create in the minds of others a kind of mental map [...]”. ’Scale’, then, is not simply an external fact awaiting discovery but a way of framing conceptions of reality.” (Delaney & Leitner 1997: 94). Mycket av denna forskning inriktar sig på kopplingarna mellan makt och praktik hos en bred skara aktörer i produktionen av skala. Neil Smith (1990) talar om hur rummet inrättas genom kapitalistisk produktion och denna syn vidareutvecklas av Sallie A. Marston (2000), som visar att skalor också är en arena för social reproduktion och konsumtion. Detta sätt att använda skala har den feministiska forskningen i stor utsträckning vidareutvecklat genom att argumentera för att en, när en studerar ett fenomen på en viss nivå och därmed bortser från andra, medverkar till att konstruera fenomenet. Genom att exempelvis insistera på att globaliseringsprocesser inte bara studeras på abstrakta skalor och skalnivåer, som marknader och organisationer, utan som förlagda till kroppar och deras kontexter i form av hushåll och lokala gemenska-

per, kan forskare faktiskt omdefiniera vår förståelse av den globala ekonomin i sig (Nagar et al. 2002).

Notera dock att båda dessa traditioner utgör ett slags idealtyper och att många forskare i praktiken skulle placera sig någonstans mittemellan. De kanske är lyhörda för hur forskningen bidrar till upprättandet av vissa skalor och kategorier, men samtidigt tillstår de att det finns andra entiteter, gemenskaper eller kategorier som även om de är socialt konstruerade tar en faktisk, påtaglig form i institutioner och organisationer och därför ibland måste studeras som sådana.

Slutligen brukar skala förbindas med begreppen tid, rum och plats (Lefebvre 1976; Massey 2004). Skala bör därför förstås som något som formar rummet och samtidigt påverkas av tiden. Vi kan ta skalan som skapats kring nationalstaten som exempel. Idén om att organisera nationer som stater uppstod och vidareutvecklades under 1800-talet. Dessförinnan och parallellt fanns andra former av politisk organisation. Uppdelningen av styrningsansvaret i olika nivåer på en administrativ skala, såsom lokala myndigheter, nationell regering och internationella eller överstatliga organisationer, blev bara möjlig till följd av den indelning av rummet som nationalstaterna innebar. Skalor behöver således historiseras för att vi ska kunna förstå hur och varför de etablerats och vad de kan bidra med till vår förståelse av exempelvis könsrelationer. Det är bland annat viktigt att ställa skala i relation till rum och tid när man närmar sig klimatforskningen från ekofeministiskt perspektiv. Ekofeminister har argumenterat för att kampen för miljö rättvisa inte bör betraktas som en avgränsad och separat fråga, utan måste sättas i samband med urfolkens historiska kamp för social rättvisa. Den kamp som Wet'suwet'en-folkets kvinnor utkämpar mot Coastal Gaslink-projektet i Kanada handlar exempelvis inte bara om globala klimatfrågor utan också om Wet'suwet'en-folkets territoriella anspråk på land som aldrig överlätits till den kanadensiska staten (Estes 2019) och om undermineringen av de kanadensiska urfolkens liv och möjligheter att göra sina röster hörda (Simpson 2021).

Valet av skala och flerskaliga ansatser

Hur använder man då skala i forskningen? Inom ramen för ditt projekt kommer du sannolikt att välja en viss skala att bedriva forskningen på (du gör ett så kallat skalval). Vi skulle här vilja uppmuntra dig att reflektera över detta val och vilka konsekvenser – såväl teoretiska som politiska – det kan tänkas få. I samband med det kan du också fundera över samspelet mellan olika nivåer i den skala du valt att studera fenomenet på (så kallad flernivåforskning). Slutligen finns det anledning att medvetet välja en nivå som traditionellt förbisettas för studier av det fenomen du intresserar dig för, eller att utföra en omskalning, det vill säga skapa alternativa skalor som utmanar de traditionella och självklara sätten att tänka om det sociala inom ditt fält.

Ett av den feministiska forskningens bidrag har varit att visa att för att till fullo förstå fenomen måste forskaren studera deras sammantrassling på olika skalor och skalnivåer. Det är vad vi menar med begreppet *flerskalighet*. Att studier är flerskaliga blir viktigt om en tänker sig konstruktionen av skala som en politisk process. Skalor konstrueras ofta genom hegemoniska krafter som nationalism, kapitalism och patriarkat, men rymmer också potential för förändring. Genom att titta på samspelet mellan skalor får vi möjlighet att använda oss av resurser från olika skalnivåer när vi framför våra specifika anspråk, och därutöver att hitta nya sätt att tänka om samhällsstrukturerna.

Ett möjligt syfte med en sådan flerskalig ansats kan vara att påvisa intrasslingen mellan det globala, det regionala, det nationella, det lokala och det individuella, utan att ge företräde åt någon av dessa skalnivåer. Ett exempel på en sådan ansats finns i studien *Feminist and LGBTI+ Activism Across Russia, Scandinavia and Turkey: Transnationalizing Spaces of Resistance* (2022). Författarna Mia Liinason, Selin Çağatay och Olga Sasunkevich använder sig av en flerskalig metod för att förstå samtida motståndsrums upprättade av aktivister. Studien utmanar mer traditionella, komparativa ansatser, som jämför feministiska rörelser och hbtqia+-rörelser och deras mobilisering i olika länder eller regioner, och utvecklar en analys av transnationell aktivism och de motståndsrums den ger upphov till på tre skalnivåer

Tabell 6.1. Olika sätt att använda skala i forskning om könat arbete och vatten.

Skalningsansats	Möjlig forskningsfråga	Fokus
Enskalgig ansats	Hur mycket tid ägnar könade kroppar åt att hämta vatten på den afrikanska landsbygden?	Den enskilda könade kroppen, men studien är också rumsbunden till afrikansk landsbygd.
Flerskalig ansats	Hur påverkar de transnationella vattenfördragen i Nilområdet den etiopiska statens vattenförsörjningspolitik och vilka implikationer har det för en könad äganderätt?	Skalsamspelet mellan den transnationella vattenförvaltningen och dess effekter på nationell vattenhantering och hushållens könade förhållande till äganderätten.
Omskalning	Vilken inverkan har könsfördelningen i lokala vattenmyndigheter på vattenrättvisan?	Könsfördelningen i lokala beslutsfattandeprocesser för vatten. I studien görs en omskalning av frågorna i förhållande till tidigare studier, som främst fokuserat på förekomsten av lokala (dvs. understatliga) vattenmyndigheter och inte på könsfördelningen i vattenmyndigheternas styrelser.

samtidigt: den första stat, civilsamhälle och marknad, den andra transnationell solidaritet, den tredje kroppsliga praktiker. Hur omsätts då en sådan flerskalig ansats i analys? Ett sätt är nedskalning, det vill säga en etnografisk beskrivning av exempel på transnationella feministiska och hbtqia+-evenemang. I texten syr författarna samman ett lapptäcke av etnografiska vinjetter där läsaren flyttas mellan miljöer med aktivister från Turkiet, Ryssland och Norge. Inzoomningarna är sammansatta på ett sätt som demonstrerar miljöernas mångfald och likheter, men bryter sig samtidigt loss från mer traditionella jämförelser. Till exempel skildrar författarna en episod med gemensam psalmsång i Kirkenes kyrka, där samiska religiösa handlingar analyseras som ett kroppsligt arbete, men också som ett uttryck för den skiftande politik som förts både lokalt och nationellt, förr och nu, gentemot ursprungsbefolkningen. Samtidigt för författarna in de transnationella dimensionerna av denna praktik i analysen genom att fästa avseende vid deltagarnas engagemang i globala nätverk som kämpar mot rasism och för urfolkens rättigheter.

På liknande sätt har feministisk forskning alltmer uppmärksammat de flerskaliga dimensionerna inom politisk ekologi. I sitt arbete om tvångsförflyttning erbjuder Laura Vaz-Jones (2018: 730) ”reframed displacement using feminist theory and epistemologies to challenge conventional conceptions of displacement as top-down, large-scale, and physical dislocation”. Med en blandning av metoder och genom att arbeta över skalor, från den för jurisdiktion (som omfattar både den nationella regeringsnivån och den lokala kommunfullmäktigenivån) till skalan för social organisation (där de nivåer som studeras är kropp–hushåll–lokalsamhälle–nationella kåkstadsinvånarrörelsen), undersöker Vaz-Jones landockupationen i Ithemba, sydafrikanska Kapstaden. Hennes arbete visar att tvångsförflyttning kan förstås och upplevas kroppsligt på en och samma gång som ett resultat av strukturella processer, på så sätt att vardagliga levda erfarenheter genomskärs av globala processer såsom nyliberalisering, stadsutveckling och privatisering av allmän mark. Det feministiska politisk-ekologiska perspektivet och den flerskaliga ansatsen gjorde det möjligt för författaren att undersöka processer som hoppar mellan skalor och skalnivåer, där kampen mot tvångsförflyttning fördes på flera nivåer och platser samtidigt.

Omskalning

Medan flerskalig forskning undersöker processer på flera nivåer samtidigt för att ge en så sammanhängande och fullödlig förståelse av ett fenomen som möjligt, används omskalning för att överföra analyser från den nivå där fenomenet traditionellt studerats inom fältet till en annan. På så sätt innebär omskalning en omkonfigurering, inte bara av förståelsen för fenomenet utan också av dess politiska implikationer. Det kan innebära att fokus skiftas antingen från den nationella eller lokala nivån till transnationella relationer, eller det motsatta: att en istället för att analysera ett fenomen på en abstrakt nivå, som globala system eller relationer, ställer frågor om de kroppsliga, affektiva eller lokala manifestationerna eller effekterna av ett fenomen. Det får

implikationer för hur man förstår underliggande drivkrafter, problem, aktuell situation och möjliga lösningar.

På vilket sätt kan då omskalning bidra till att skifta perspektiv i de frågor du ställer? Och hur kan omskalning hjälpa dig att bryta dig ur de snäva ramar inom vilka ett fenomen tidigare studerats? För att besvara detta ska vi i detta avsnitt titta närmare på två exempel på kritiska och feministiska studier som skalar om de fenomen som undersöks – det ena hämtat ur migrationsforskningen, det andra ur forskning om globalisering och arbete.

I en tid då den offentliga debatten om migrationsfrågor främst kommit att handla om frågornas nationella eller regionala betydelse, uppmanar forskare inom kritiska migrationsstudier oss att skala om eller avnationalisera dessa frågor. I *Migrant City* (Back et al. 2018), som skildrar livet för ett antal migranter i London, argumenteras för att dagens migrationstrender måste ses ur globalt perspektiv. Skälen till att migranterna i boken väljer att resa, och deras möjligheter att röra sig över nationsgränserna, är inte bara deras nuvarande villkor utan också omständigheter i det förflutna, bland annat Storbritanniens koloniala historia och mer samtida internationell politik, såsom invasionen av Irak 2003. Med en sådan ansats ”avnationaliseras” migrationsfrågorna, inte bara på den analytiska och politiska nivån, utan även metodologiskt (jfr även Anderson 2020). På liknande sätt har forskare inom kritiska gränsstudier utvecklat ett sätt att förstå gränser inte som fasta och naturliga linjer som skiljer nationalstater åt, utan som konstruerade realiteter som kan studeras genom det kroppsliga, det subjektiva, det mellanmänniska och det lokala. Shahram Khosravi redogör i sin autoetnografi *”Illegal” Traveller* både för sin resa från Iran till Sverige och för sitt liv i Sverige, där gränserna manifesterar sig i det personliga och mellanmänniska: i människors blickar fientliga eller medkännande blickar, i den internaliserade identiteten som flykting, och i rasistiskt våld (Khosravi 2010: 69–84). Att studera gränser på nivån av kropp, subjektivitet och vardagligt liv är ett sätt att göra motstånd mot metodologisk nationalism. Denna typ av omskalning hjälper oss inte bara att bättre förstå hur ett visst fenomen – i detta

fall gränser – fungerar, manifesterar sig och vilka effekter det har på människor, utan också att destabilisera själva kategorin i sig. Det är en viktig uppgift för forskning som vuxit fram ur en tradition av att motsätta sig de europeiska nationalstaternas och EU:s gränsvåld.

Ytterligare ett exempel kan hämtas från det feministiska fältet globalisering och arbete. Mycket av den forskning om globalisering som gjorts sedan 1980-talet har fokuserat på den globala nivån och inriktat sig på förändringar i produktions- och arbetsstrukturerna genom analys av transnationella marknader och ekonomier. Samtidigt har många feminister ifrågasatt ansatser som bara fokuserar på den globala nivån. Ett sätt att ge uttryck för denna kritik har varit att uppmärksamma andra nivåer, till exempel det lokala, hushållet och kroppar som tillhör arbetare från eller i den globala södern. Exempel på studier inom denna fåra är *Spirits of Resistance* av Aihwa Ong (1987), som ställer frågor om vad det innebär att vara hemsökt av andar bland kvinnliga fabriksarbetare i Malaysia, och Maria Mies *The Lace Makers of Narsapur* (2012 [1982]), som fokuserar på kvinnliga arbetare i indiska Andhra Pradesh som tillverkar lyxvaror för den västerländska marknaden, men vars arbete behandlas och avlönas som om det vore en fritidsaktivitet. Dessa empiriska studier har bidragit till omskalning av diskussionerna om globalisering och har, tillsammans med andra studier, använts av forskare inom politisk ekonomi för att argumentera för behovet av feministiska metodologiska ansatser inom detta fält (Nagar et al. 2002). Man skulle förstås kunna hävda att syftet med dessa studier inte bara är en omskalning av forskningen om globalisering, utan också att göra den mer flerskalig, så att det lokala analyseras och förbinds med det nationella, regionala och globala. Ong förklarar alltså arbetarnas erfarenheter med hjälp av en flerskalig analys som knyter samman global kapitalism, i form av transnationella företag, med nationell politik, skiftande vardagliga realiteter i släktgemenskaper och religiösa gemenskaper samt de arbetande kvinnornas erfarenheter och motstånd. I den meningen går flerskalighet och omskalning ofta hand i hand.

Vad dessa exempel visar är att det inte finns bara en korrekt omskalning av frågor. Du behöver ta ställning till varför du gör just det och

hur du ska gå tillväga. Är ditt syfte att synliggöra aspekter av ett fenomen som ofta förbisetts, såsom kroppsliga upplevelser av arbete och motstånd mot kapitalismens disciplinerande krafter? Eller kanske att anta ett perspektiv ur vilket ett lokalt fenomen kan omtolkas när det ställs i relation till händelser på andra sidan jordklotet eller i en annan tid, såsom samtida migrantliv i London och invasionen av Irak i millenniets början? Är ditt syfte att avnaturalisera vissa kategorier, enheter eller skalor – såsom ”gräns” och ”nationalstat” – som ofta tagits för givna? Eller att förstå hur de ramar inom vilka vi definierar rättvisa utesluter vissa företeelser och vad som skulle hända om vi utvidgade de ramarna? Det är upp till dig att ta ställning till vad syftet med ditt forskningsprojekt är och hur omskalning skulle kunna hjälpa dig att uppnå målen med din analys.

Sammanfattning

I detta kapitel har vi redogjort för begreppet skala och den viktiga roll som skala spelar i feministisk forskning. Begreppet har inte sitt ursprung i genusvetenskapen och används inte heller främst där, men som vi visat ovan har feministiska forskare använt begreppet skala och skalning på inspirerande sätt. De val vi gör kring skala inom forskningen är viktiga, eftersom varje val bidrar till att antingen synliggöra eller osynliggöra aspekter av könade relationer, makt och politik. Således måste frågorna om skala alltid ställas i relation till dem om vårt ansvar för forskning och resultat.

När du funderar på skala i det projekt du planerar inom ramen för din avhandling eller uppsats finns en rad frågor du bör ställa dig:

- **Ditt val av skala och skalnivå:** Vilket fenomen är det du försöker förstå? Vilken skala planerar du att använda och på vilken nivå närmar du dig fenomenet? Rör det sig bara om en nivå eller har du för avsikt att röra dig mellan olika nivåer? Vad innebär valet av skala och skalnivå för vilka aspekter av fenomenet du synliggör? Vad kommer att bli svårt att fånga med den skala du valt?

- **Metodologiska konsekvenser av ditt val:** Vilka metoder behöver du använda för att kunna analysera fenomenet på den nivå (eller de nivåer) du valt? Hur ser ditt datamaterial ut och hur planerar du att gå tillväga för att samla in det?
- **Flerskalighet:** Om du planerar att genomföra en flerskalig studie, vilka metoder avser du då att använda? Vilka slags material letar du efter? Hur bör studien utformas, det vill säga hur ska de olika metoderna kombineras och de olika materialen integreras i analysen?
- **Omskalning:** På vilka skalor och nivåer brukar det fenomen du planerar att studera analyseras inom det fält där du verkar? Hur skulle en omskalning se ut? Vilka effekter skulle en sådan omskalning ge för vad som synliggörs och osynliggörs? Hur skulle din omskalningsansats förhålla sig till feministiska traditioner och argument? Vilka politiska och teoretiska implikationer skulle omskalningen få?

Referenser

- Anderson, B. (2020). Justice, Citizenship and Methodological Denationalism. I Knijn, T. & Lepianka, D. (red.), *Justice and Vulnerability in Europe: An Interdisciplinary Approach*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, s. 125–142.
- Back, L. et al. (2018). *Migrant City*. London: Routledge.
- Cash, D.W. et al. (2006) Scale and cross-scale dynamics: governance and information in a multilevel world. *Ecology and society*, 11(2).
- Delaney, D. & Leitner, H. (1997). The Political Construction of Scale. *Political Geography*, 16(2): 93–97.
- Estes, N. (2019). *Our History is the Future: Standing Rock versus the Dakota Access Pipeline, and the Long Tradition of Indigenous Resistance*. London: Verso Books.
- Fraser, N. (2011). *Rättvisans mått: Texter om erkännande, omfördelning och representation i en globaliserad värld*, övers. H. Gundenäs. Stockholm: Atlas.
- Howitt, R. (1998). Scale as relation: musical metaphors of geographical scale. *Area*, 30(1): 49–58.
- Khosravi, S. (2010). *”Illegal” Traveller: An Auto-Ethnography of Borders*. London: Palgrave Macmillan.
- Lefebvre, H. (1976 [1970]). Reflections on the Politics of Space, övers. M.J. Enders. *Antipode* 8(2): 30–37.
- Liinason, M., Gagatay, S. & Sasunkevich, O. (2022). *Feminist and LGBTI+ Activism across Russia, Scandinavia and Turkey: Transnationalizing Spaces of Resistance*. London: Palgrave Macmillan.

- Marston, S.A. (2000). The Social Construction of Scale. *Progress in Human Geography*, 24(2): 219–242.
- Massey, D. (2007). *World City*. Cambridge: Polity Press.
- Mies, M. (2012 [1982]). *The Lace Makers of Narsapur: Indian Housewives Produce for the World Market*. North Melbourne: Spinifex Press.
- Nagar, R., Lawson, V., McDowell, L. & Hanson, S. (2002). Locating Globalization: Feminist (Re)readings of the Subjects and Spaces of Globalization. *Economic Geography*, 78(3): 257–284.
- Ong, A. (1987). *Spirits of Resistance and Capitalist Discipline: Factory Women in Malaysia*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Simpson, L.B. (2021). *As We Have Always Done: Indigenous Freedom Through Radical Resistance*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Smith, N. (1990). *Uneven Development: Nature, Capital, and the Production of Space*. Athens: University of Georgia Press.
- Vaz-Jones, L. (2018). Struggles over Land, Livelihood, and Future Possibilities: Reframing Displacement through Feminist Political Ecology. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 43(3): 711–735.